

Número 178
setembre-desembre
2015

el butlletí

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DEL BAGES

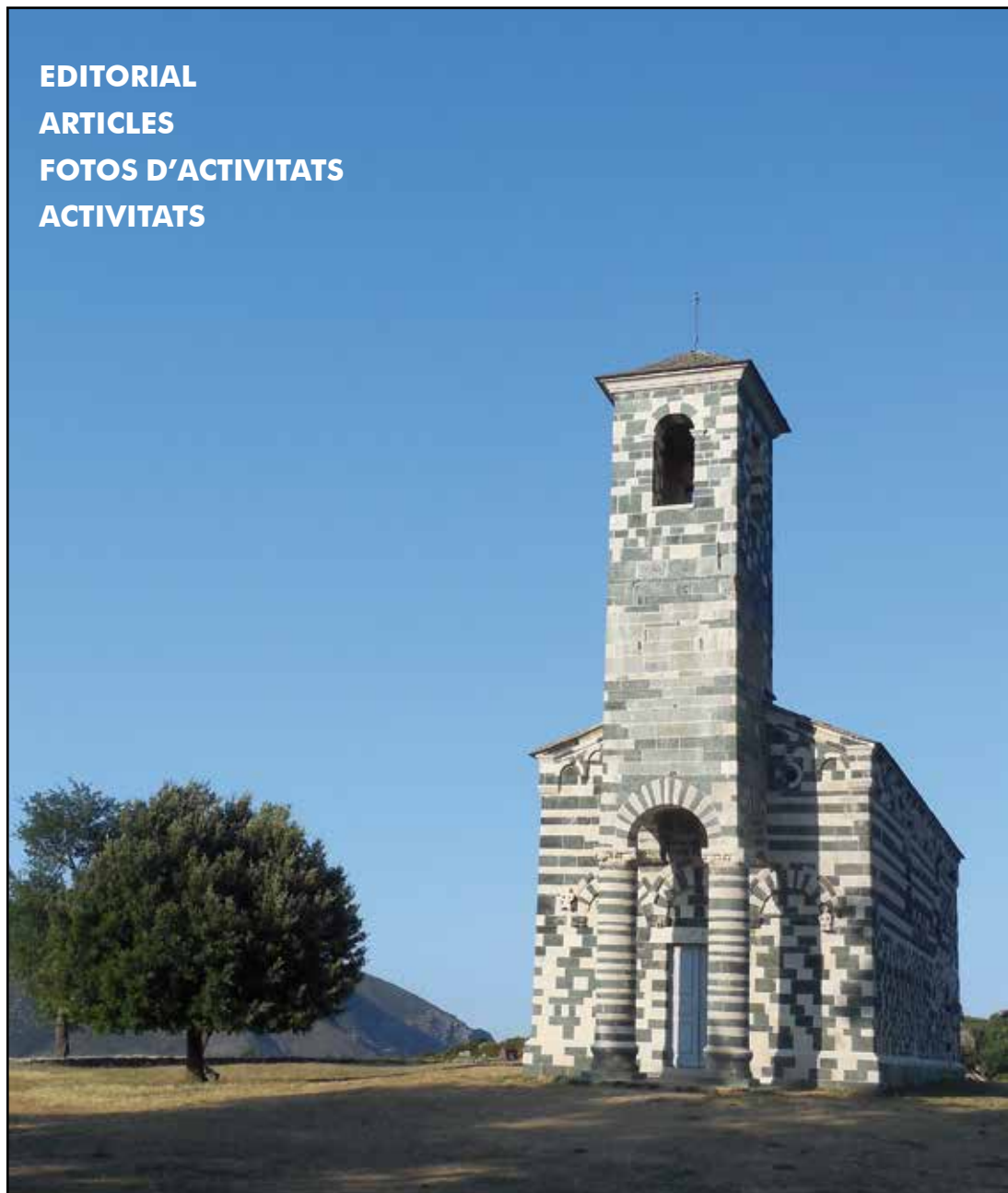

EDITORIAL

ARTICLES

FOTOS D'ACTIVITATS

ACTIVITATS

AMICS
DE L'ART
ROMÀNIC
DEL BAGES

el butlletí

Edició

AMICS DE L'ART ROMÀNIC
DEL BAGES

Carrer Sabateria, 3 i 5 (Els Carlins)
08241 Manresa

Apartat de correus núm. 9

Correu-e: aarb@aarb.cat

Web: <http://www.aarb.cat/>

Coordinació

Joan Badia

Disseny i composició

Anna Martí

Imatge de portada

Saint Michel de Murato (Còrsega, França).
Fotografia de Marina Roma.

Consell Assessor

Joan Badia
Margaret Coll
Gene Costa
Antoni Figuera
Francesc Gasol
Josep Llobet

Correcció

Maria Alba Badia Guitart

Impressió

Sarrió

Dipòsit legal

B-3551984

Tiratge

250 exemplars

Ajuntament de Manresa

EDITORIAL

Ara que ja hem entrat a l'any 2016, és moment de desitjar el millor per a la nostra entitat. Però desitjar no és simplement esperar; és per damunt de tot, treballar amb l'empenta necessària per poder dur a terme els nostres projectes, ja siguin personals, o bé col·lectius. Entre tots, fem possible que Amics de l'Art Romànic del Bages vagi endavant, en part degut a les taques d'organització per part d'uns, i per altra part, - i molt important -, la col·laboració i participació per part dels altres. Tots fem entitat.

Hem tancat l'any anterior amb un bon balanç pel que fa a la varietat d'activitats, però també a la participació. És cert que hi ha hagut una activitat, - la de la sortida a la Garrotxa -, que vam haver d'anul·lar perquè no hi havia prou gent inscrita, així com també és veritat que anem perdent socis, tot i que darrerament n'hem sumat. En tot i així, com ja he dit, podem estar satisfets amb aquest balanç. No és tan sols la fidelitat dels socis, sinó també la presència de persones no vinculades amb la nostra associació, el que ha fet possible dotar-nos d'un bon nombre de públic; un públic, -combinació de socis i no socis-, que ha omplert com sempre els Curs de Cultura Medieval, un curs, aquest darrer, que ha ocupat tota la sala d'actes del Casino, i també l'autocar que ens dugué a Folgueroles. I encara més, el cicle de Música i Romànic. Encara recordem Sant Benet de Bages!

Tot plegat, ens serveix per donar-nos a conèixer, fent activitats no només per als nostres socis, sinó també obertes a la ciutat i a la comarca. El fet d'haver participat a la Manresa Desconeguda, en el marc de la Festa Major, o, per altra banda, fer activitats conjuntes amb d'altres entitats, hi ajuda. En ocasions, cal fer una miqueta de "soroll", com és el fet d'haver-nos implicat amb d'altres associacions i particulars, per reclamar que el camí de la Font del Fans i de la Creu del Tort, torni a ser públic.

En aquest context de fer que tothom conegui els AARB i el nostre patrimoni romànic comarcal, cal recordar que enguany s'organitza en el Casino de la capital del Bages, entre finals de gener i finals de març, una exposició itinerant anomenada "Temps de Romànic" que fa temps que volta pel país. Entre altres llocs, ha estat en el prestigiós Palau Robert de Barcelona, i darrerament, abans d'aterrar a Manresa, ha estat un temps a Lleida. Ens han demanat la nostra col·laboració, i hi serem per tal de fer-hi la nostra aportació.

El convent dels Pares Predicadors Dominics de Manresa fou construït al segle XIV, considerat el segle d'or manresà. Sant Pere Màrtir, l'església del convent, fou una de les grans construccions gòtiques que caracteritzaven el paisatge de la ciutat.

El frare Joan Llotger, primer prior, fou qui s'encarregà de construir una petita capella per a celebrar les funcions mentre es recollien diners per a la construcció de la gran arquitectura que seguiria la tipologia del gòtic meridional. Disposava d'una nau central de grans dimensions de quatre trams amb capelles laterals obertes a aquesta nau per arcs ogivals i separades entre elles per contraforts.

La nau culminava amb la capçalera poligonal que tindria cinc capelles perimetrals i al centre l'altar major. A l'exterior hi hauria els contraforts com a elements sustentants. Al centre, el cor medieval, però aquest fou substituït per un altre al segle XVII. Respecte la il·luminació, cada capella disposava d'una finestra de traceria gòtica, i a la capçalera destaquen les obertures circulars amb la rosassa a la capella central, de la qual només conservem la cega del segle XIV. La coberta és un aspecte interessant a descriure, les construccions dominicanes havien de ser conseqüents amb el vot de pobresa, per això hi havia la voluntat de cobrir-la amb fusta i no amb volta, ara bé, les capelles sí que es cobrien amb volta ja que es tractava d'un espai sagrat. Al cantó nord-est hi hauria el campanar, construït a mitjans de segle, que fou aprofitat com a torre del portal de Sant Domènec del nou tram de muralla construït al segle XIV, a més, es va aprofitar la capçalera com a mur, integrant-la a la muralla.

No és fins al segle XVII que veiem canvis importants a l'església. El més interessant és la substitució de la coberta de fusta per una de

voltes neoclàssiques, les quals disposaven de dues llunetes per trams, aportant una major il·luminació a l'edifici, però per altra part, trencava la unitat d'estil de què disposava l'edifici. A més, cal destacar l'ampliació de l'edifici d'un tram més. Per això, es va arrasar el cor gòtic construint-ne un de nou. I finalment, es va ampliar també la capella del Roser

mitjançant una capella més a la part posterior, aquesta coberta per una cúpula. Al segle XVIII, trobem la culminació de les obres de la sagristia, així com del campanar. També es finalitzen les obres de la volta del tram ampliat, tancant-lo amb la façana

que trobem a les fotografies del segle XX.

Pel que fa el claustre, seria de planta quadrada de dues plantes amb les capelles al costat. La sala capitular es situaria al cantó nord, seguida del refector i el o els dormitoris. Al segle XVIII es va reformar seguint l'estil neoclàssic, amb coberta de volta neoclàssica, i els arcs ornamentats amb motius geomètrics, cercles i triangles curvilinis a les petxines. També sabem que al cantó oest es trobaria la sala prioral i que al cantó nord es va realitzar una reforma d'un mirador. Finalment, gràcies a les descripcions del segle XX sabem que al centre del pati es trobava un pou.

No podem passar per alt tampoc, el mobiliari litúrgic del convent, trobant obres molt interessants com el retaule de la capella de Sant Bartomeu i Sant Bernat de Claravall, encarregat a Pere Serra, datat del 1394, del qual conservem la taula central al Museu Episcopal de Vic. Al segle XV es faria també el retaule major, però fou substituït al segle XVII per un d'estil barroc que ocuparia tota la capçalera. També en aquest segle es renovaren els retaules de les confraries més importants, destacant el Retaule del Roser, de Joan Grau, conservat al Museu Comarcal de Manresa. Respecte el claustre,

TRANSFORMACIÓ I DESAPARICIÓ DEL CONVENT DELS PARES PREDICADORS DOMINICS DE MANRESA ELS SEGLES XIX I XX

Mireia Barbé Rius

La muralla del Carme amb la primitiva església de Sant Pere Màrtir al fons i la carretera envaïda per carros i vianants, en una imatge de principis del segle XX. GARCIA, 2002, p. 544

destacar la pintura del 1650 en devoció a Sant Ignasi, de la qual es conserva la imatge central.

Malgrat que tal i com hem pogut veure fins ara, el convent dels pares predicadors fou un dels més importants de la ciutat, als segles XIX i XX un conjunt de successos va donar lloc a la seva transformació, i conseqüentment, a la seva desaparició.

Al 1820 comença el període del Trienni Liberal, en el qual els liberals van intervenir a l'església per fomentar una litúrgia més participativa i honrada. Una de les mesures més destacades fou la desamortització dels béns eclesiàstics, per tal de vendre'ls a subhasta i recaptar fons per reduir el deute públic. No totes les propietats però, van arribar a subhasta, sinó que els ajuntaments les van mantenir per emprar-hi una utilitat pública, com fou la de caserna i

hospital militar al convent de Sant Domènec de Manresa, per tal que es poguessin allotjar en un sol espai i no a les cases de la població.

En aquest període, es documenta la demanda d'un militar que s'allotjava al convent per enderrocar algunes parets, alhora que hi havia queixes de varis perjudicis causats a les propietats. Es varen realitzar algunes obres, com per exemple tapiar el presbiteri de l'església per tal de resguardar l'altar major, posant a disposició tres capelles per a custodiar els altars de la resta. Al 1823 però, la guerra civil finalitza amb la caiguda del bàndol liberal en front l'absolutista, restaurant el regnat de Ferran VII i amb això, el culte als convents. A Sant Domènec, es documenten peticions per reformar els desperfectes arquitectònics, com ara els danys que es van trobar a la paret que anava des de la canto-

Enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir durant el mes d'octubre de 1936. ALOY, 1992 - 1993, V. I, p. 175

nada de la capella del Roser fins el campanar.

Al 1835 però, trobem una desamortització que va suposar l'exclaustració definitiva, la de Mendizábal. En aquesta, trobem que es torna a donar l'ús de caserna al convent, esdevenint l'església com a parròquia. L'orde dels predicadors es va suprimir, i malgrat la riquesa del convent, degut als robatoris i assalts als edificis religiosos, el patrimoni es va veure molt reduït. Durant aquests anys, les portes que unien l'església i el claustre es van tancar.

Al 1849 es va decidir obrir al convent una escola d'instrucció pública per tal d'obrir als ciutadans més escoles que el Col·legi de Sant Ignasi. D'aquest any, es conserven els pressupostos de les reformes del convent de Sant Domènec, que ens informen que es van fer obres de caràcter estructural, com ara el tancament

dels arcs del claustre o la reforma de sostre i parets. Per altra part, un altre document fa pensar que el convent fou emprat en aquells anys com a fàbrica de fosa de ferro i construcció de màquines.

El canvi més important de la desaparició del convent de Sant Domènec de Manresa fou la construcció del conegut Teatre Conservatori. La instauració del teatre però, fou complicada, ja que segons la Reial Ordre del 1849 havia de ser destinat a l'educació. És per això que es va decidir instaurar-hi un conservatori, sent ja precedent el que es va obrir al 1855. El projecte arquitectònic fou de Josep Torras Argullol, qui va construir l'arquitectura moderna integrada dins el pati del claustre neoclàssic. Finalment, el teatre fou inaugurat al 1878, arquitectura que ha continuat fins avui en dia, aquest però, ha patit diverses reformes al llarg del segle.

Tot aquest sentiment anticlerical que es va anar gestant al segle XIX va donar lloc a la destrucció del patrimoni eclesiàstic del 1936. La manca de mesures va donar lloc a la pèrdua de gran part del patrimoni. Però a Manresa, a part dels assalts de les esglésies, també es va dur a terme l'enderrocament de set esglésies, una d'elles la de Sant Pere Màrtir. Gràcies al treball de Lluís Rubiralta, es va salvar el retaule del Roser, la rosassa cega de pedra gòtica, i altres restes com vuit capitells. Sobre l'enderrocament, fou l'únic autoritzat per l'ajuntament. D'aquest, es conserven moltes fotografies que són un testimoni gràfic del procés, que va donar lloc a la plaça de Sant Domènec d'avui dia.

Vista aèria de l'església de Sant Pere Màrtir, on es poden veure l'estructura de la capçalera, de la cúpula de la capella del roser, i del campanar, GASOL, 1977, p. 23

Cançó de l'estrella

Jacint Verdaguer

Jo us mostro el camí.
Seguiu-me, Reis nobles;
sóc per reis i pobles
l'estel del matí.

Amb roba daurada
jo enfilo en l'atzur
el camí més pur
que hi ha a l'estelada.

Ròssec de claror
vaig deixant per rastre,
tinc corona d'astre
i aroma de flor.

Tres reis tinc darrere
i un àngel davant
i a prop de l'Infant
un cel que m'espera.

Gemadet i ros
vostre Fill, Maria,
a qui semblaria?
A qui, sinó a Vós?

Bon Nadal
2015

A la rodalia de qualsevol poble o ciutat hi ha nombroses restes d'antigues pedreres, que són un patrimoni poc prestigiat encara socialment, però tan abundant i ben repartit com desconegut.

Al Bages, la pedra destinada a ser treballada era normalment la pedra sorrenca, anomenada també arenisca, gres o pedra saldó.

El mineral que actua com a ciment natural que uneix els seus grans i dona la qualitat de la pedra s'anomena calcita. La manera de trencar la pedra és important des de la pedrera: es tenia en comte la lleva, o sigui els plans d'estratificació, per evitar que en treballar-la es trenqués inesperadament.

Les construccions mes rellevants com: La Seu, el Pont Vell, els Jutjats, l'Ajuntament, el Pont Nou, les muralles de la ciutat en les diferents èpoques, es varen fer amb aquest tipus de gres.

Si el material que actua com a ciment està format per silicats, llavors la pedra sorrenca és més dura i té una millor durabilitat. Al Bages trobem aquest gres amb silicats a la pedrera de Monistrol de Calders, i a la carretera de Navarcles a Talamanca. El Monestir de Sant Benet està fet amb aquesta pedra, que es caracteritza pel color blavós que posseeix. Del marge esquerre del riu Llobregat, molt probablement es varen treure aquestes pedres.

En l'explotació d'una pedrera es buscava un lloc que fos accessible, i proper a l'obra, generalment els estrats de gres es trobaven en les carenes de les muntanyes o turons, s'aprisiava el terreny, es mirava que l'estrat tingués un cert gruix i es presentés de forma compacta, llavors es trencava en blocs.

Les tècniques que es feien servir en l'Edat Mitjana consistien en la utilització de tascons de fusta, que una vegada introduïts dins les tasconeres obertes prèviament d'uns 30 cm. de fondària i 20 cm. d'amplària, s'hi col·locaven els tascons de fusta seca, ben apretada, que es

mullava sovint durant uns quants dies i provocava un augment de volum, que feia pressió sobre els laterals de la roca que s'acabava esquerdant i llavors es trencava la pedra. També es podia trencar la pedra amb tascons de ferro, col·locats molt junts l'un de l'altre, i a cops de mall, finalment s'acabava esqueixant la pedra.

Un cop obtinguts els blocs de pedra es desplaçaven per la pedrera amb l'ajuda de parpals i corrons, cap al lloc on es treballava la pedra.

Els mitjans de transport en l'antiguitat eren el tiràs de rodes, (carretons grossos de rodes baixes)

arrossegats per dos bous o rarament per cavalls. Les distàncies a vegades es comptaven en "jornades de bou", més o menys equivalents a 30 quilòmetres.

Les pedres es portaven a peu d'obra en baiards de fusta, unes lliteres generalment d'acàcia portades per dos homes. La seva càrrega màxima era de 120 a 160 Kg. en distàncies curtes.

S'ha de dir que per a les primeres extraccions de pedra per a la construcció de l'anterior església romànica de Santa M^o de Manresa, es va fer servir el gres del turó del Puigcardener, on fins no fa gaire les traces eren visibles en els talls verticals de la cinglera.

En la construcció de la nova església gòtica, es feren servir les pedres provinents de l'enderroc, o reutilització dels carreus de l'església anterior, que segurament també serviren per anivellar tot el turó del Puigcardener. També s'havien tret de l'actual camí de les pedreres de la zona de la torre de Santa Caterina, del Collmenresa (actual Catalana, a la carretera que va al Xup), del Puigberenguer, de les Brucardes (Sant Fruitós de Bages) i del sector de les Barreres com consta en un document de l'època:

(...) "12 de juny de 1357 els consellers concediren permís a la obra de Santa Maria i els seus obrers perquè poguessin trencar pedra durant quatre anys, per a dita obra, en el lloc anomenat les Barreres, en aquella part de carrer

PEDRERES PROPERES PER A LES CONSTRUCCIONS DE MANRESA

Antoni Figuera

don tenen les cases comprades, extramurs de la ciutat i vora els terrenys coneguts per Camp d'Urgell”.

En la construcció de les posteriors edificacions religioses o civils, durant l'alta Edat Mitjana s'extragueren els materials dels cingles dels turons propers com Puigmercadal, Puigterrà, a la zona de la plaça del Remei i també amb posterioritat La Talaia (Can Font).

A la vegada rebaixant els turons i reomplint les parts fondes dels rierols, s'anivellaven el terrenys. Per exemple, al torrent de Predicadors, tocant al Passeig Pere III, hi ha uns 3 m. de replanat, segurament provinent d'aprisiar el terreny en la construcció de les esglésies del Carme, Sant Domènech i Sant Miquel, que proporcionà una gran quantitat de material per a l'exploració del terreny.

En la construcció de les segones muralles s. XII - XIII, segur que es feu servir gran quantitat de material provinent dels mateixos turons anteriorment anomenats.

Durant els segles XVII i XVIII, a més de les pedreres citades, sabem que també s'explotava la pedra de la zona de la Cova, del Pujolet i de Sant Joan d'en Coll.

La construcció de la Casa de la Ciutat, actual Ajuntament, a mitjan segle XVIII, es va començar a fer amb la pedra del lloc on es trobava, però com que el Capítol la va considerar salinosa va obligar a agafar-la *“de la pedrera d'un camp que hi ha prop de la capella de Sant Joan d'en Coll propietat del monestir de Santa Clara”*

La pedra a Manresa era abundant segons cita Pasqual Madoz, que va fer l'any 1848 una descripció de tots els municipis d'Espanya i deia que a la ciutat i als seus voltants. *“las canteras de piedra de construcción, son tan abundantes, que pudieran abastecer a todo el reino en caso necesario.”* (sic)

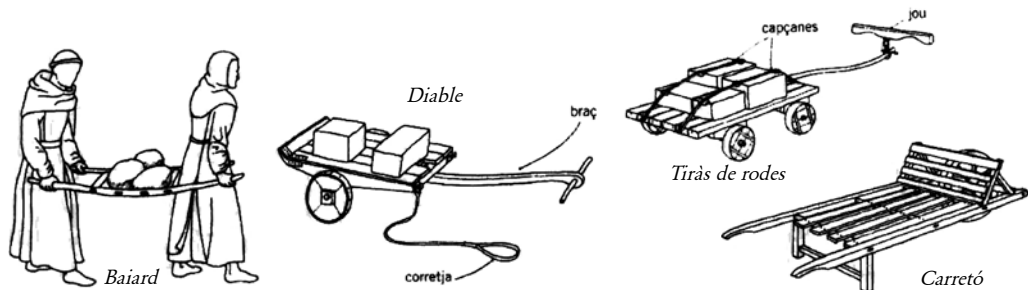
La façana nova neogòtica i el baptisteri de l'església de la Seu de Manresa, que es van fer a la primeria del segle XX, la van fer els picapedrers o piquers manresans Andreu i Prunès, amb pedra extreta d'una pedrera de Sant Vicenç de Castellet.

Per fer el pont de pedra de finals del S. XIX, actual pont de Sant Francesc, l'ajuntament va concedir a Josep Calveras, que n'era el constructor, permís per agafar-ne *“de la plazoleta frente a la fábrica conocida por la del puente de fusta”* (actual hotel Pere III).

En la construcció del Pont de la Reforma, després de la guerra civil, els carreus de gres que són d'unes dimensions importants, es varen portar de les pedreres del Serrat de la Beguda, de Sant Vicenç de Castellet, concretament de la pedrera de Cal Fitè, i portades a l'obra amb camions de l'exèrcit.

Un altre exemple de l'explotació de les pedreres de la nostra ciutat és la construcció de Casa Caritat (1859), l'edifici d'ús civil més gran que es va edificar a la Manresa del segle XIX. La pedra es va obtenir majoritàriament de la zona del Remei i de Sant Joan d'en Coll.

A la comarca també trobem molts punts on es

*Pedrera cap
del Pla de
Castellgalí
(Fotografia
d' Antoni
Figuera)*

*Pedrera Can
Minguet
darrera
Torre Santa
Caterina,
Manresa
(Fotografia
d' Antoni
Figuera)*

van explotar les pedreres per obtenir materials per a construccions properes. Citem només un exemple: el monument funerari romà de la Torre del Breny, al terme municipal de Castellgalí, fet amb enormes carreus de pedra gres, que provenen molt probablement de la pedrera de Cap del Pla, al Mas Planoi, del terme municipal de Castellgalí, ja que existeixen unes taques de piritita (òxid de ferro) en els carreus, molt semblants a les que es poden observar a la

església neogòtica de Vilavallbona a la Colònia Gomis de Monistrol de Montserrat, realitzada al 1925, els carreus de la qual provenien de la mateixa pedrera.

Com podem veure, el passat de les explotacions de les pedreres és ric i abundant, ja que és un producte que es troba en molts indrets de la nostra geografia i és la matèria primera dels edificis que han perviscut fins als nostres temps.

FOTOS D'ACTIVITATS DELS AARB

Sortida a Santa Maria d'Oló

20.09.15

Fotografies: Josep Llobet

FOTOS D'ACTIVITATS DELS AARB

Curs de cultura medieval "Literatura Catalana Medieval"

06/13/20.11.15

Fotografies: Sussi Garcia,
Josep Llobet i Francesc Gasol

Lluís Calderer. 06/20.11.15

Curs de cultura medieval "Literatura Catalana Medieval". 06/13/20.11.15

Francesc Tous. 13.11.15

Sortida a Folgueroles

28.11.15

Fotografies: Imma Correro

FOTOS D'ACTIVITATS DELS AARB

Sortida a Montserrat i esmorzar del soci

13.12.15

Fotografies:
Gene Costa

Matinal - Diumenge 20 de setembre

SORTIDA MATINAL A SANTA MARIA D'OLÓ

Hora:

Sortida de Pl.
Infants de Manresa
a les 8 h. del matí en
vehicles particulars.
No cal fer
inscripció prèvia.

Visites guiades previstes:

A l'església
**parroquial de Santa
Maria d'Oló** on
s'explicarà el retaule
barroc, després
visitarem església
romànica de **Sant
Miquel d'Oló** s.
XII i finalment
visitarem l'església
de **Sant Joan
d'Oló**, on podrem
veure com era una
església parroquial
del segle XVII.

Visites guiades a
càrrec d'en Josep
Canamases - President
de l'Associació
Castell d'Oló.

*Podeu consultar
tots els butlletins
a la nostra pàgina web
www.aarb.cat*

Visita - Diumenge 4 d'octubre

VISITA GUIADA AL MUSEU COMARCAL DE MANRESA

Lloc de Trobada:
A l'entrada del Mu-
seu Comarcal - Via
Sant Ignasi, 36

Programa:
Visita guiada gene-
ral al Museu, amb
especial atenció a les
sales Mestres Cabanes
i Antoni Viladomat
(pintor barroc).

No cal fer
inscripció prèvia.

Tots els amics del
Romànic volem felicitar
i donar l'enhorabona
en aquest Butlletí a la
Maria Costa, la nostra
col·laboradora en les
entrevistes del Butlletí,
per haver sigut mare
i haver dut a aquest
món una preciosa nena.
Esperem que la petita es
faci amiga nostra aviat.
Moltes felicitats també a
tots els familiars.

A la vegada demanem
disculpes perquè en
aquest Butlletí, no hi
trobareu l'habitual
entrevista.

La Junta dels AARB

Curs de cultura medieval - Divendres 6, 13 i 20 de novembre

"LITERATURA CATALANA MEDIEVAL"

Programa de
Conferències
i Sortida:

**Divendres 6 de
novembre de 2015**
*"ABANS DELS TRO-
BADORS, QUÈ?"*
Conferència a càrrec
de Lluís Calderer i
Cortasa. Llicenciat en
Filologia Catalana.

**Divendres 13 de
novembre de 2015**
*"RAMON LLULL:
UN ESCRIPTOR I
MISSIONER LAIC
DE LA BAIXA
EDAT MITJANA"*
Conferència a càrrec
de Francesc Tous i
Prieto. Doctor en
Filologia Catalana.

**Divendres 20 de
novembre de 2015**
*"LA NOVEL·LA
DE CAVALLERIES
A CATALUNYA"*
Conferència a càrrec
de Lluís Calderer i
Cortasa. Llicenciat en
Filologia Catalana.

Totes les conferències
seran a les **20 h** i
tindran lloc a la
"Sala d'Actes del
Centre Cultural el
Casino de Manresa".
Curs gratuït. No cal
inscripció prèvia.

ACTIVITATS

Sortida - Diumenge 28 de novembre

FOLGAROLES

Sortida de tot el dia amb autobús.

Hora:

Sortida **9'00 h.** Plaça Infants de Manresa. Com a novetat per als assistents a la sortida, farem una 2a parada a les 9.05 h. per recollir als assistents i també a la tornada, al carrer de l'Avinguda del Dolors (davant Restaurant Wok), ja que qui arribi en vehicle particular pugui trobar lloc per estacionar-lo.

Visita guiada:

A la Casa-Museu Verdaguer i ruta verdagueriana.

Inscripcions a:

Viatges Masanés de Manresa. Socis dels AARB a partir del dilluns 2 de novembre de 2015 i no socis a partir del divendres 6 de novembre de 2015.

Conferència:

El romanticisme històric revifa el medievalisme i la identitat nacional. Esbós biogràfic del poeta i comentari del poema èpic CANIGÓ, ambientat a l'època alt medieval.

Conferència a càrrec de Joan Vilamala i Terricabras, Llicenciat en Filologia Catalana.

* Aquesta conferència, que podrà ser participativa, es farà en el transcurs de la visita.

Matinal - Diumenge 13 de desembre

MONTSERRAT

Hora:

Sortida 8.30 h. Pl. Infants de Manresa. 8.35 h. Avinguda Dolors al costat del restaurant Wok.

Programa:

Esmorzar de Nadal del Soci. Esmorzar en un restaurant de la zona. Després Visita al Museu de Montserrat.

Inscripcions a:

Viatges Masanés de Manresa. Socis dels AARB a partir del dilluns 23 de novembre de 2015 i no socis a partir del divendres 27 de novembre de 2015.

Servei global en tots els productes, materials i equips necessaris per a l'oficina i l'empresa

Segell · Retolació · Marcatge i identificació · Gravats

BORN, 6 - 08241 - MANRESA - 93 872 48 88
manresa@viatgesmasanes.com
www.viatgesmasanes.com

alumini - accessoris - maquinària

Tel. 93 876 11 51
www.grifellpons.com
info@grifellpons.com

SARRIÓ BAGES DIGITAL S.L.
e-mail: sarrio@sarrio.cat
Saclosa, 21. MANRESA. Tel. 93 872 79 98